

EU-WIJZER VOOR PROVINCIES

Oktober 2020

AGROFOOD

Een product van

Europa decentraal

HUIS VAN DE **NEDERLANDSE**
PROVINCIES

EU-WIJZER VOOR PROVINCIES

De EU-wijzer voor provincies biedt een overzicht van de voor provincies relevante aspecten die in het werkprogramma van de Europese Commissie zijn gesignaleerd. Met behulp van de EU-wijzer kunnen provincies de ontwikkelingen op deze terreinen volgen. In deze editie besteden we aandacht aan het Europees beleid en regelgeving op het gebied van agrofood. De EU-wijzer is een product van het Kenniscentrum Europa decentraal en het Huis van de Nederlandse Provincies (HNP) in opdracht van het Interprovinciaal Overleg (IPO).

INHOUD

p.4 Voorwoord

p.5 Verduurzaming van de Agrofoodsector

p.10 Interview Ilse Zaal

p.15 Pesticiden

p.20 Biodiversiteit en biologische landbouw

p.26 Column Zuid-Holland

p.28 Nieuwe landbouwpraktijken

p.31 Interview EU Farm Life

p.37 Circulaire Bioeconomie

p.41 Kortere Ketens

p.43 Interview Foodchains 4 EU

p.48 Gemeenschappelijk landbouwbeleid

p.54 Belangrijke, reeds gepubliceerde strategieën

p.55 Verwachte adoptie voorstellen & openbare raadplegingen

p.59 Overige interessante regelgeving voor de agrofoodsector

VOORWOORD

Trots presenteren we voor het eerst de EU-wijzer voor provincies in magazinevorm. Het is een gezamenlijke uitgave van het Kenniscentrum Europa decentraal en het Huis van de Nederlandse Provincies. Met de EU-wijzer willen we bestuurders, (beleids)ambtenaren en juristen van provincies informeren over beleid en wetgeving uit Europa die de praktijk in provincies ingrijpend gaan beïnvloeden.

Deze editie heeft als thema verduurzaming van de agrofoodsector; een onderwerp dat hoog op de Europese agenda staat. De Europese Commissie heeft in het kader van de Green Deal verscheidene vergaande strategieën geïntroduceerd om onze voedselketens te verduurzamen.

De wet- en regelgeving die komende jaren uit de Green Deal voortkomt zal impact hebben op provincies, bijvoorbeeld in het kader van het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB). Daarom besteden wij in dit magazine aandacht aan de Europese plannen en de gevolgen voor het provinciaal niveau. Het magazine gaat in op verschillende subthema's die raken aan verduurzaming van de agrofoodsector, zoals pesticiden, biologische landbouw en het GLB.

In dit magazine wordt het huidige EU-beleid uiteen gezet en bespreken we de plannen voor de toekomst. Daarnaast wordt de link gelegd met de praktijk in de provincies door interviews met en columns van medewerkers van provincies. Gedeputeerde Ilse Zaal van Noord-Holland komt aan het woord over de rol van de EU en de agrofoodsector in Noord-Holland. We wensen u veel leesplezier!

FENNA POLS
DIRECTEUR-BESTUURDER
KENNISCENTRUM EUROPA DECENTRAAL

ROB VAN EIJKEREN
HEAD OF OFFICE VAN
HET HUIS VAN DE NEDERLANDSE PROVINCIES
IN BRUSSEL

SAMENVATTING VERDUURZAMING AGROFOODSECTOR

- Het huidige voedselsysteem is een belangrijke oorzaak van klimaatverandering en aantasting van het milieu. Ook is het huidige voedselsysteem niet robuust en veerkrachtig voor klimaatveranderingen.
- De Europese Commissie wil daarom het voedselsysteem gaan verduurzamen. Hierbij worden alle actoren in de voedselketen betrokken, van de boer tot overheden en van distributeurs tot verwerkingsbedrijven.
- De commissie wil bijvoorbeeld maatregelen nemen om het gebruik van chemische en gevaarlijkere pesticiden te verminderen en klimaatvriendelijke landbouw te bevorderen. De Commissie zal een aantal nieuwe richtlijnen en verordeningen aannemen en het bestaande beleid herzien om de deze duurzaamheidstransitie te realiseren.

VERDUURZAMING VAN DE AGROFOODSECTOR

Vanuit de Europese Unie staan vergaande veranderingen op de planning voor de agrofoodsector. Het huidige voedselsysteem is een te grote belasting van het klimaat en milieu. Het is ook niet robuust en veerkrachtig genoeg voor aanpassing aan de gevolgen van klimaatveranderingen. De beleidsinitiatieven uit de Green Deal worden daarom gericht op het verduurzamen van de agrofoodsector. Provincies zijn betrokken bij deze ontwikkelingen vanuit hun verantwoordelijkheden op het gebied van regionale economie, landbouwbeleid, natuurbeheer, milieu en klimaat.

Sinds het aantreden van de Commissie Von der Leyen in november 2019 staat de Green Deal centraal in het Europees beleid. Het is een veelomvattend programma op het gebied van klimaat en milieu. Het programma omvat initiatieven om drie milieu en klimaat gerelateerde crises aan te pakken: de opwarming van de aarde, het verlies aan biodiversiteit en de uitputting van grondstoffen. Het doel van de Green Deal is om deze problemen op een eerlijke, sociale en duurzame wijze aanpakken. Zo moet Europa tegen 2050 een klimaatneutraal continent zijn met een welvarende samenleving en een moderne concurrerende economie op basis van hulpbronefficiëntie. De Europese Commissie presenteert de Green Deal als de groeistrategie van Europa.

De agrofoodsector is vanwege zijn ecologische voetafdruk op verschillende manieren betrokken bij de doelstellingen uit de Green Deal. Het huidige voedselsysteem veroorzaakt lucht-, water-, en bodemverontreiniging en het draagt bij aan klimaatverandering en het verlies van biodiversiteit.

DOELSTELLINGEN GREEN DEAL

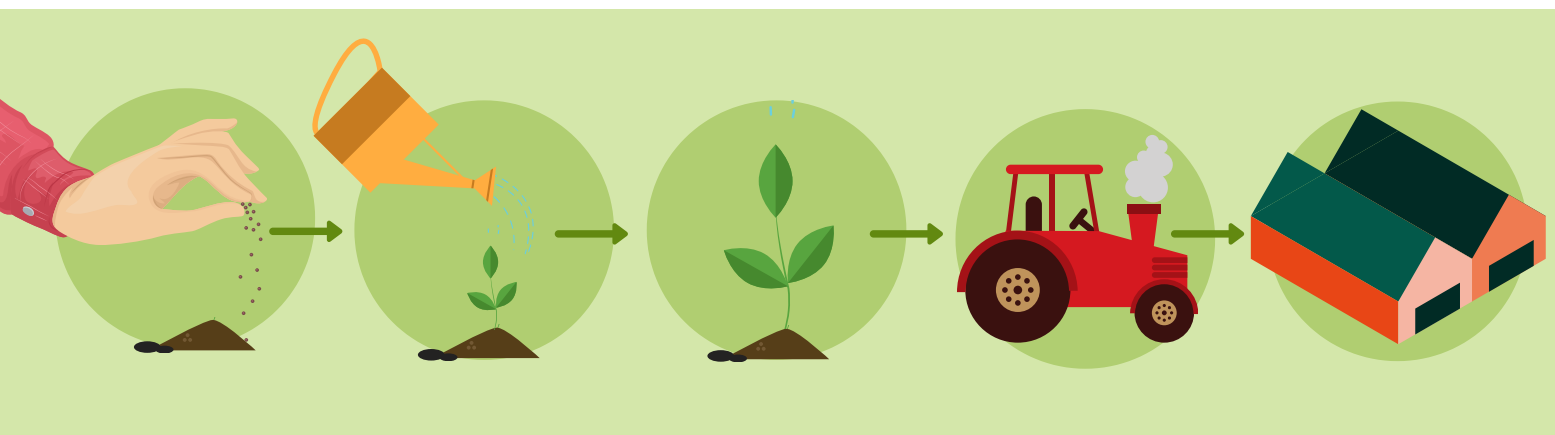

- Het terugbrengen van bodem, lucht en watervervuiling en zorgen voor een gifvrij milieu;
- Het behoud en herstel van ecosystemen en biodiversiteit;
- Een eerlijk, gezond en milieuvriendelijk voedselsysteem ontwikkelen.

In het voedselsysteem worden grote hoeveelheden natuurlijke hulpbronnen gebruikt en deels verspild in het productie- en consumptieproces. De intensivering van de landbouw is volgens het **Europees milieugentschap** een van de belangrijkste oorzaken van het verlies aan biodiversiteit en de achteruitgang van ecosystemen in Europa.

Niet alleen draagt de agrofoodsector bij aan de uitstoot van broeikasgassen, ook is het niet robuust en veerkrachtig genoeg om de verwachte klimaatverandering en toekomstige crisissituaties het hoofd te bieden. De jaarlijkse toename van droogte, overstromingen en bosbranden zetten het huidige voedselsysteem steeds meer onder druk. De uitbraak van het COVID-19 virus onderstreept het belang van een veerkrachtig en crisisbestendig voedselsysteem in veranderende omstandigheden.

De Europese Commissie wil het voedselsysteem zo verduurzamen dat de voedselvoorzieningsketens een neutrale of positieve impact hebben op het milieu en klimaat. Alle actoren in de voedselvoorzieningsketen zijn daarbij nodig: van de boeren die betrokken zijn bij de voedselproductie tot aan de afvalverwerkingsbedrijven die voedselverspilling verwerken. De Commissie kijkt ook naar de rol van de consument: de voedselverspilling door consumenten en in de detailhandel moet tegen 2030 gehalveerd zijn.

In het productieproces legt de Commissie nadruk op pesticiden en nutriënten, landbouwpraktijken en methodes en circulaire agrarische productie. De commissie wil maatregelen nemen om het gebruik van chemische en gevaarlijkere pesticiden te verminderen, de afhankelijkheid van pesticiden te verkleinen en het gebruik van meststoffen terug te dringen.

Op het gebied van landbouwpraktijken en methoden wil de commissie maatregelen nemen om klimaatvriendelijke landbouw te bevorderen. Zo moet er meer organische landbouw worden bedreven en meer duurzame landbouwpraktijken zoals precisielandbouw, agro-ecologie, agrobosbouw worden toegepast.

Ook de andere fases uit de voedselvoorzieningsketen worden bij de duurzaamheidstransitie van het voedselsysteem betrokken. Want opslag, distributie en verwerking van voedsel hebben impact op het klimaat en milieu. De agrofoodsector kan samen met andere actoren een essentiële rol spelen in het verkorten en circulair maken van de gehele voedselvoorzieningsketen. Zo moet het hergebruik van (grond)stoffen zoals water en afval worden bevorderd.

Om de duurzaamheidstransitie te realiseren zal de Commissie wetgevingsvoorstellen presenteren maar ook bestaande wetgeving herzien. De initiatieven uit de Green Deal staan hierbij centraal. Voor de duurzaamheidstransitie van het voedselsysteem spelen de Farm-to-Fork strategie en het gemeenschappelijk landbouwbeleid een sleutelrol. Daarnaast zijn de nieuwe Biodiversiteitsstrategie voor 2030 en de aankomende Zero Pollution actieplan van belang.

TIJDSPAD GREEN DEAL

Vanwege het grote belang om klimaat gerelateerde problemen aan te pakken, staan de meeste initiatieven uit de Green Deal gepland om in 2020 te worden gepubliceerd. Inmiddels zijn de meeste kern strategieën van de Green Deal al gelanceerd, zoals de Farm-to-Fork strategie en de Biodiversiteitsstrategie 2030. Door de coronacrisis is de publicatie van enkele strategieën vertraagd en verplaatst naar het eerste kwartaal van 2021.

De coronacrisis toont ook het belang aan van verduurzaming en een robuuste en veerkrachtige agrofoodsector. De Green Deal staat centraal in het economisch herstel van de Europese Unie na de coronacrisis. De Green Deal gaat niet alleen over klimaat en milieu, maar wordt ook verweven in andere economische beleidsinitiatieven. De Commissie wil dat duurzaamheid de leidraad wordt van de Europese Unie.

DE FARM-TO-FORK STRATEGIE | MEI 2020

De Farm-to-Fork (van Boer tot Bord) strategie is een veelomvattend programma om de Europese voedselketen van de boer tot aan het bord van de consument te verduurzamen. De strategie moet de impact van de voedselproductie op het milieu en het klimaat verminderen. Met name de thema's duurzame voedselproductie en voedselverspilling raken aan het beleid van decentrale overheden.

De strategie bevat plannen voor de volgende thema's: pesticiden, nutriënten, organische landbouw, koolstofvastlegging door landbouwers en bosbouwers, antimicrobiële resistentie, duurzame diervoeding, voedselverspilling en afval, fondsen voor innovatie, onderzoek en samenwerking en de uitrol van internet op plattelandsgebieden.

[Volledige analyse op Europeacentraal](#)
[Communicatie Europese Commissie](#)

DE BIODIVERSITEITSSTRATEGIE VOOR 2030 | MEI 2020

De Biodiversiteitsstrategie is een ambitieus langetermijnplan om de natuur te beschermen en te herstellen. De strategie gaat in op verschillende oorzaken van biodiversiteitsverlies, zoals klimaatverandering, vervuiling en invasieve uitheemse soorten en stelt vervolgens doelstellingen voor het herstel en behoud van verschillende ecosystemen. Omdat natuur direct nodig is voor vele economische activiteiten, zoals de bouw, landbouw en voedselproductie zal de strategie een centraal onderdeel zijn van het economische herstelplan van de EU.

De strategie bevat plannen voor de volgende thema's: beschermde gebieden, ecologische corridors, bio-energie, bodemherstel, bosbeheer, vergroening van stedelijke gebieden, invasieve uitheemse soorten, landbouw & pesticiden, vervuiling en zoetwaterecosystemen.

[Volledige analyse op Europeacentraal](#)
[Communicatie Europese Commissie](#)

ZERO POLLUTION ACTIEPLAN | VERWACHT 2021

De Commissie zal in 2021 een actieplan presenteren om de vervuiling van lucht, water en bodem tot nul terug te brengen. Deze strategie zal aansluiten bij de Farm-to-Fork en de Biodiversiteitsstrategie op het gebied van pesticiden en nutriënten. Daarnaast zal de strategie maatregelen voorstellen om nieuwe bronnen van waterverontreiniging, zoals chemicaliën en microplastics aan te pakken.

In 2021 zal daarop aansluitend een duurzaamheidsstrategie inzake chemische stoffen gepresenteerd worden.

INTERVIEW

MET ILSE ZAAL

GEDEPUTEERDE NOORD-HOLLAND

Ilse Zaal (D66) is sinds het voorjaar van 2020 lid van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland, Europa zit in haar portefeuille. Zaal is tevens lid van het Comité van de Regio's, een adviesorgaan van decentrale overheden dat de Europese Commissie adviseert. Ze is in Noord-Holland samen met boeren en ketenpartners aan de slag met het verduurzamen van de landbouw. Het Europees beleid ondersteunt de provinciale aanpak.

In uw portefeuille zitten onder andere landbouw en Europa. Hoe komen deze twee beleidsterreinen samen?

Binnen het landbouwdossier worden heel veel zaken op Europees niveau bepaald, zoals het Gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) en de Europese gelden die daar uit voort komen. Dit komt in mijn portefeuille mooi samen. In de activiteiten en gesprekken die ik op Europees niveau voer, zoek ik dan ook continu die verbinding. Zo ben ik in het Comité van de Regio's lid van de commissie die de onderwerpen land- en tuinbouw, plattelandontwikkeling en voedsel behandelt (NAT commissie). Hier agendeer ik de knelpunten die ik tegenkom bij agrarische ondernemers in onze provincie en deel ik ervaringen met collega's uit andere lidstaten.

In de Europese Green Deal ligt de nadruk op het verduurzamen van de voedselketens. Hoe werkt dit door in de provincie(s)?

De Green Deal, de Farm-to-Fork en de Biodiversiteitsstrategie, zien wij als ondersteuning van ons beleid voor de agro-food sector. Wij werken op dit moment aan een provinciale voedselvisie. We zien de toekomstbestendige agrariër als een ondernemer die vanuit zijn ondernemerschap bijdraagt aan duurzaam bodem- en waterbeheer; bodem en water zijn het kapitaal van de boer. Dat kan en doet de boer niet alleen op zijn erf, daarvoor zijn alle schakels in de keten nodig. We moeten naar een ander verdienmodel waarbij alle schakels in dezelfde richting staan. De verwachting is dat minder voedsel wordt geproduceerd, maar dat de boer beter wordt betaald voor goed beheer van het landschap en behoud van de biodiversiteit. In Noord-Holland hebben we hiervan al succesvolle voorbeelden. Onder andere de Cono, een coöperatie die boeren extra betaalt voor een extensieve bedrijfsvoering, weidegang en meer kruidenrijk grasland. Cono slaagt erin de producten als kwaliteitsproduct neer te zetten, ook de consument wil daar graag in mee. Het is op dit moment nog niet de bulk van productie, maar met dit soort initiatieven zetten we stappen in de richting naar een duurzamer verdienmodel.

Deze gedachten zitten bij uitstek ook in de Farm-to-Fork strategie: alle partijen in de keten krijgen een taak en verantwoordelijkheid. Consumenten moeten verleid en overtuigd worden om te kiezen voor kwaliteitsproducten. De Europese Green Deal past bij de richting die wij met het nieuwe collegeprogramma zijn ingeslagen. Wij werken de doelstellingen ook uit in de Europese fondsen voor onder meer het GLB. Vooral voor de eco-regelingen zie ik grote kansen bij het mogelijk maken van de transitie. Een belangrijke voorwaarde is dat ketenpartijen en de overheid de krachten bundelen om agrariërs optimaal te steunen. De agrariër kan niet alleen de rekening betalen voor breed gedragen maatschappelijke wensen.

Sluit het Europese beleid goed aan op de doelstellingen van de provincie?

Ja, het Europese beleid sluit goed aan. Wel zien we dat Nederland in de ambities en uitvoering van het GLB voorop loopt ten opzichte van landen die nog vasthouden aan de bescherming van het landbouwinkomen (1e pijler). Dit krachtenveld is misschien een zwakte van Europa; de langzaamste kan de snelheid gaan bepalen. Wij willen natuurlijk niet dat aan onze boeren de hoogste eisen worden gesteld, terwijl boeren elders in Europa met lagere eisen mogen produceren. Wij pleiten voor een eerlijk speelveld, anders prijzen we onszelf uit de markt. Tegelijkertijd slagen we er in Nederland goed in om de landbouw te overtuigen die voorloperpositie vast te houden. Een fors bedrag van de steun voor landbouwinkomens zetten we in op een duurzame landbouw.

Zijn er knelpunten in de Europese aanpak waar de provincie iets aan wil veranderen? Welke punten zijn dit? Hoe beïnvloedt u het Europese beleid?

Ik noemde net al het eerlijk speelveld, daar ligt een grote meerwaarde van Europa. Tegelijkertijd is dit een beperkende factor. De huidige hervormingen van het GLB waren voorzien in 2021 maar ze zijn nu met twee jaar uitgesteld. Wij willen bij dit vernieuwde GLB vanaf 2023 graag dat een minimum percentage van de huidige inkomenssteun wordt gekoppeld aan eco-regelingen. Zonder zo'n substantieel percentage hebben we geen instrument om te sturen op duurzaamheid en vergroening. Als provincies werken we met het rijk en de Europese Unie aan een systeem waarmee we de transitie structureel kunnen ondersteunen. Nederland heeft hoge ambities. Voor onze lobby sluiten we allianties met landen die hier hetzelfde over denken, dat zijn voornamelijk de EU lidstaten in het Noordwesten. Om Europese besluitvorming te beïnvloeden zijn allianties en een heldere boodschap onmisbaar. Als overheden weten we elkaar goed te vinden. Nog sterker staan we als de sector ook meegaat, dat is lastig want de sector is enorm divers en heeft uiteenlopende belangen.

Kunt u een voorbeeld geven van hoe zo'n knelpunt in de praktijk uitwerkt bij u in Noord-Holland?

Voor Noord-Holland willen we de lat voor eco-regelingen hoog leggen. Zodanig dat ketenpartijen aanhaken en dat het ook voor boeren aantrekkelijk is. Maar, de wetgeving laat nog op zich wachten. Daarnaast maken wij ons zorgen of er geen mededingingsproblemen ontstaan. Allemaal onbedoelde aspecten. Ook willen wij op EU niveau aandacht voor de Nederlandse en Noord-Hollandse landbouwsector: die heeft in tegenstelling tot sommige andere lidstaten decennialang geïnvesteerd in een systeem wat van hen, door Europa en de consument, werd verwacht. Zo is ook veel kennis en kunde opgebouwd. De nu gevraagde omschakeling zal tijd kosten, die tijd moet ons gegund worden.

Het coalitieakkoord van de provincie Noord-Holland heet "Duurzaam doorpakken!". Hoe doet de provincie dit concreet?

Laat ik het voorbeeld pakken van onze voedselvisie. Wij zien kantelpunten ontstaan in veel hedendaagse maatschappelijke discussies op het gebied van klimaat, energie, gezondheid, stikstof maar ook in hoe we omgaan met dieren, bodem en water. Die kantelpunten creëren draagvlak en dat grijpen wij aan om door te pakken. De discussie over bodemdaling koppelen we ook aan veel thema's. Hierdoor zie ik kansen, zo durven ondernemers bijvoorbeeld meer na te denken over innovatieve mogelijkheden voor een nieuw verdienmodel.

Is verduurzaming van de landbouw ook voor u een speerpunt? Hoe hoopt u dat de landbouwsector er over 30 jaar uitziet?

Uiteraard. De landbouw gebruikt 70 % van het grondgebied van onze provincie. Over 30 jaar zijn er 20-30% minder bedrijven. De bedrijven die er dan zijn, zijn veelal groter. Dit brengt meer zakelijke verantwoordelijkheden met zich mee. In de sector van de toekomst zie ik ondernemers die nog meer dan nu al het geval is hoog opgeleid en gespecialiseerd zijn, en die met gebruik van ICT en data precies kunnen sturen op de duurzaamheid van het bedrijf.

Tegelijkertijd zie ik bij uitstek in onze provincie nog steeds een enorm diverse sector met sectoren als veredeling, bollenteelt en glastuinbouw die de grootste spelers zijn in de transitie. De veredeling met nieuwe rassen, de bollenteelt als sector met het grootste verdienvermogen en tegelijk de hoogste ambities als het gaat om innovatie en verduurzaming. De glastuinbouw als sector die voor CO2 en energie een enorme rol kan spelen. Denk aan de kassen waarbij CO2 nu benut wordt en warmte wordt geleverd. Dit is een goed voorbeeld van het sluiten van kringlopen.

De provincie spreekt over investeren in natuurinclusieve landbouw, welk resultaat wilt u daarmee behalen?

Bij natuurinclusieve landbouw haalt een boer zijn verdien capaciteit uit herstel van de bodem, beter beheer van waterkwaliteit en -kwantiteit en bescherming en herstel van biodiversiteit. Agrarische ondernemers benutten de natuurlijke processen om productie te realiseren. Hier is meer kennis voor nodig.

Een belangrijk resultaat is dat we de kennis al kunnen ontwikkelen en toepassen. We kunnen al succesvolle voorbeelden laten zien waarbij dit leidt tot een vermindering van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.

Zijn boeren in de provincie Noord-Holland bezig met duurzame landbouw? Zo ja, kunt u een voorbeeld geven van een bedrijf dat op dit gebied al bezig is zoals u het in de toekomst graag wilt? Waarom vindt u dat een goed voorbeeld?

Ik vind [Boer 'n Buffel](#) een mooi voorbeeld. Zij werken op een natuurinclusieve wijze, met oog voor biodiversiteit en duurzaamheidsopgaven.

Is duurzame landbouw in Noord-Holland in de bredere zin al goed op weg?

Ja, de emissies nemen al jaren af. Wel is de achteruitgang van de biodiversiteit hardnekkig. Dat zien we in alle landen. Het is ingewikkeld om een ecosysteem te voorspellen.

Hoe stimuleert de provincie duurzame landbouw? Hoe creëert de provincie hiermee draagvlak bij de boeren?

Dit doen wij door middel van ruimtelijk ordening, met wet- regelgeving, kennis en voorlichting, het stimulering van samenwerking (in de keten, denk bijv. aan agrarische collectieven), en ten slotte met subsidies.

Europese normen sturen erop aan dat boeren verduurzamen. Is er veel weerstand? Wat doet u om de economische en sociale problemen onder boeren te verzachten?

Er zijn veel boeren die de omslag graag willen maken. Zij maken zich wel zorgen over hun verdienmodel en de vele regels. Daarom gaan wij in de voedselvisie op zoek naar nieuwe verdienmodellen voor agrariërs die goed zijn voor de natuur en voor de boer. De boer moet namelijk niet als enige de rekening betalen.

Door

Ilse Zaal

Gedeputeerde Noord-Holland

SAMENVATTING

PESTICIDEN

- In de agrarische sector worden pesticiden ingezet om gewassen te beschermen tegen schadelijke organismen, plagen en ziekten. Pesticiden kunnen schadelijke chemische stoffen bevatten die terecht kunnen komen in het oppervlaktewater, de bodem of in levensmiddelen.
- De Europese Commissie wil daarom het duurzame gebruik van pesticiden en geïntegreerde gewasbescherming bevorderen.
- De Commissie zal hiervoor het Europese pesticiden beleid herzien om zo het gebruik van chemische en gevaarlijke pesticiden tegen 2030 met 50% te verminderen.

PESTICIDEN

In de agrarische sector worden pesticiden gebruikt om gewassen te beschermen tegen schadelijke organismen, plagen en ziekten. Deze pesticiden kunnen schadelijke chemische stoffen bevatten die in het oppervlaktewater, de bodem of in levensmiddelen terecht kunnen komen. Dit levert risico's op voor het milieu en voor de gezondheid van mens en dier. Sinds 1991 is er Europese regelgeving voor de toelating en het gebruik van pesticiden. De Commissie keurt de werkzame stoffen die worden gebruikt in gewasbeschermingsmiddelen. Daarnaast worden er Europese grenswaarden vastgesteld voor resten van pesticiden op levensmiddelen en diervoeding. Dit is voor provincies van belang omdat het gebruik van pesticiden invloed heeft op de provinciale natuur en omgeving. De provincie is er verantwoordelijk voor dat de omgeving schoon is en de milieukwaliteit wordt bewaakt.

De EU-regelgeving op het gebied van gewasbeschermingsmiddelen:

- **Verordening 1107/2009/EG** betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen
- **Verordening 528/2012/EU** betreffende het op de markt aanbieden en het gebruik van biociden
- **Verordening 1185/2009/EG** betreffende statistieken over pesticiden
- **Verordening 396/2005/EG** tot vaststelling van maximumgehalten aan bestrijdingsmiddelenresiduen in of op levensmiddelen en diervoeders van plantaardige en dierlijke oorsprong (gewijzigd door 1127/2014)
- **Richtlijn 2009/127/EG** betreffende machines voor de toepassing van pesticiden
- **Richtlijn 2009/128/EG** betreffende duurzaam gebruik van pesticiden

Huidige beleid

Het huidige pesticidenbeleid is vastgelegd in verschillende richtlijnen en verordeningen. **Richtlijn 2009/128/EG** inzake het duurzame gebruik van pesticiden heeft als doel de milieu- en gezondheidsrisico's van pesticiden te beperken en het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen te verminderen. De richtlijn is erop gericht de afhankelijkheid van pesticiden te verkleinen en het gebruik van alternatieve gewasbeschermingsmiddelen te bevorderen.

Lidstaten zijn hierdoor verplicht actieplannen te maken met doelstellingen, maatregelen en tijdschema's om de risico's van het gebruik van pesticiden te verminderen. Zo heeft Nederland op basis van [Richtlijn 2009/128/EG](#) een [actieplan voor duurzame gewasbestrijding](#) voor de periode 2013-2018 opgesteld. In het [uitvoeringsprogramma voor de toekomstvisie gewasbescherming 2030](#) staat hoe Nederland de EU-regels inzake duurzame gewasbescherming voor de toekomst kan blijven waarborgen.

Daarnaast moet geïntegreerde gewasbescherming (integrated pest management, IPM) onder de [Richtlijn 2009/128/EG](#) worden bevorderd.

SPECIAAL VERSLAG EUROPESE REKENKAMER

Duurzaam gebruik van gewasbeschermingsmiddelen: beperkte vooruitgang bij het meten en beperken van de risico's

De Europese Rekenkamer concludeerde in een rapport dat beperkte vooruitgang is geboekt bij het meten en verminderen van de risico's van gewasbeschermingsmiddelen. Het beleid voor duurzaam gebruik van pesticiden en de Commissie zijn allebei tekorgesloten. Zo hebben verschillende lidstaten volgens de Rekenkamer de richtlijn inzake duurzaam gebruik van pesticiden te laat en onvolledig omgezet. De gegevens van de lidstaten en de Commissie over risico's, milieueffecten en het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen zijn niet toereikend voor doeltreffende monitoring.

Ook zijn te weinig maatregelen genomen om om de afhankelijkheid van pesticiden te verminderen. De Rekenkamer heeft daarnaast vastgesteld dat de Europese Commissie en de lidstaten weliswaar inspanningen hebben geleverd om IPM in de praktijk te brengen, maar dat er nauwelijks wordt gehandhaafd omdat de criteria daarvoor ontbreken. De Rekenkamer adviseert om de beginselen van IPM om te zetten in praktische criteria en die op het niveau van de landbouwbedrijven te controleren. Na 2020 moet het naleven van de criteria worden gekoppeld aan betalingen in het kader van het GLB, adviseert de Rekenkamer.

[Februari 2020 | Europese Rekenkamer](#)

Dit is een methode om gewassen op duurzame wijze te verbouwen door natuurlijke plaagbestrijding met zo min mogelijk chemische gewasbeschermingsmiddelen. Chemische gewasbeschermingsmiddelen mogen alleen nog worden ingezet als alle andere methoden zijn uitgeput. In de Richtlijn wordt IPM uitgelegd aan de hand van acht algemene beginselen. Gebruikers van gewasbeschermingsmiddelen moeten een aantal stappen doorlopen. Zo moeten zij nagaan of preventie mogelijk is en of niet-chemische bestrijdingsmethoden voor handen zijn. Ook moeten ze onderzoeken welke toedieningstechnieken bestaan en of er mogelijkheden zijn om emissies te verminderen.

De acht algemene IPM-beginselen zijn te vinden in [bijlage III](#) van de [Richtlijn 2009/128/EG](#). In Nederland is het gewasbeschermingsbeleid inclusief IPM vastgelegd in de ['Toekomstvisie Gewasbescherming 2030'](#) en de nota ['Gezonde Groei, Duurzame Oogst.'](#) Het ['Pakket van Maatregelen emissiereductie gewasbescherming open teelten'](#) geeft invulling aan dit beleid. Het pakket bevat acties en maatregelen om de emissies in de land- en tuinbouw tot nul terug te dringen.

DOELSTELLING

Tegen 2030 moet het gebruik van chemische en gevaarlijke pestiden met 50% verminderd zijn.

Toekomstig beleid

In de Farm-to-Fork strategie en de Biodiversiteitsstrategie stelt de Commissie maatregelen voor om het gebruik van chemische en gevaarlijke pesticiden tegen 2030 met 50% te verminderen. De huidige gewasbeschermingswetgeving moet daarvoor worden herzien. Dit betreft de [Richtlijn 2009/128/EG](#) inzake het duurzame gebruik van pesticiden en de [Verordening 1107/2009/EG](#) over de toelating van gewasbeschermingsmiddelen.

Bij de herziening worden onder andere de bepalingen over IPM aangescherpt. Zo zal in het kader van IPM het gebruik van alternatieve beschermingstechnieken zoals mechanisch wieden worden aangemoedigd. Ook gaat het om het bevorderen van veilige alternatieve methoden om plagen en ziekten te bestrijden.

Daarnaast wil de Commissie het verhandelen van pesticiden die biologische werkzame stoffen bevatten vergemakkelijken. De milieurisicobeoordeling van pesticiden wordt versterkt en er komen maatregelen om de toelatingsprocedures voor pesticiden te verkorten.

WAT GAAT DE COMMISSIE DOEN?

- Herziening Richtlijn [2009/128/EG](#) inzake het duurzame gebruik van pesticiden
- Herziening Verordening [1107/2009/EG](#) betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen
- Publicatie Zero Pollution actieplan (2021)

In het toekomstige Zero Pollution actieplan wordt ook aandacht besteed aan het gebruik van pesticiden. In dit actieplan presenteert de Commissie een duurzaamheidsstrategie voor chemische stoffen. Dit actieplan moet burgers en het milieu beter beschermen tegen gevaarlijke chemische stoffen. De duurzaamheidsstrategie voor chemische stoffen gaat stimuleren dat veilige en duurzame alternatieven worden ontwikkeld.

SAMENVATTING BIODIVERSITEIT & BIOLOGISCHE LANDBOUW

- Huidige landbouwpraktijken zoals intensivering van de landbouw spelen een rol in het verlies van biodiversiteit en aantasting van het milieu.
- Om de biodiversiteit op de landbouwgrond te vergroten wil de Commissie onder andere de toepassing van biologische landbouw aanjagen: tegen 2030 moet op ten minste 25% van de landbouwgrond organisch worden bewerkt.
- Daarnaast moet tegen 2030 ten minste 10% van het landbouwareaal bestaan uit landschapselementen met grote diversiteit.

BIODIVERSITEIT & BIOLOGISCHE LANDBOUW

De landbouw speelt een rol in het verlies van biodiversiteit en aantasting van het milieu. Zo heeft intensivering van de landbouw geleid tot een afname van de natuurlijke vegetatie en daarmee van de biodiversiteit op de landbouwgrond. Het aantal wilde bestuivers zoals vlinders, kevers en bijen is bijvoorbeeld afgenomen. Dit is ook te wijten aan het gebruik van pesticiden en meststoffen.

Voedingsgewassen zoals fruit, groente en noten zijn afhankelijk van deze bestuivers. Die zijn essentieel voor de hoeveelheid en de kwaliteit van voedsel. In de EU is bijna 80 procent van de plantaardige producten afhankelijk van bestuiving door insecten. De afname van bestuivers brengt biodiversiteit in gevaar, terwijl de landbouwsector een rijke biodiversiteit en gezonde ecosystemen nodig heeft. Biodiversiteit is bijvoorbeeld van belang voor het zuiveren van water en de vruchtbaarheid van de bodem.

DOELSTELLING

Tegen 2030 moet ten minste van het landbouwareaal bestaan uit landschapselementen met grote diversiteit

In de Farm-to-Fork strategie en de Biodiversiteitsstrategie voor 2030 zijn daarom plannen opgenomen voor het herstellen van de natuur en de biodiversiteit. De Commissie wil dat tegen 2030 ten minste 10 procent van het landbouwareaal bestaat uit landschapselementen met grote diversiteit. Dit voorkomt bodemerosie en -uitputting, draagt bij aan het filteren van het water en de lucht en ondersteunt de klimaatbestendigheid van de landbouwgrond. De Commissie noemt landschapselementen als bufferstroken, braakland, hagen, bomen, terrasmuren en vijvers.

De vervuiling moet verder worden terugbracht. Hiervoor presenteert de Commissie in 2021 het Zero Pollution actieplan en een nieuwe duurzaamheidsstrategie voor chemische stoffen. Ook vervuiling door pesticiden en kunstmest valt hieronder. Hierover leest u meer op pagina 16.

Om de biodiversiteit te vergroten neemt de Commissie maatregelen om specifieke ecosystemen te herstellen. De Commissie gaat in 2021 de EU-bodemstrategie actualiseren. Verder wil de Commissie er ten minste 3 miljard extra bomen in de EU geplant worden, bovenop de huidige prognoses. Op pagina 31 leest u meer over hoe bomen in plattelandsgebieden kunnen worden geïntegreerd.

De ambities worden ondersteund door het gemeenschappelijk landbouwbeleid, cohesiefondsen en Horizon Europe. **Horizon Europe** is bijvoorbeeld gericht op het herstel van de bodemgezondheid.

DOELSTELLING

Tegen 2030 moet op ten minste 25% van de landbouwgrond organische landbouw wordt bedreven.

Om de biodiversiteit op landbouwgrond te vergroten wil de Commissie de biologische landbouw stimuleren. Tegen 2030 moet op ten minste 25% van de landbouwgrond biologisch worden geteeld. De Commissie neemt daarvoor maatregelen in het kader van het gemeenschappelijk landbouwbeleid, bijvoorbeeld het financieren van duurzame praktijken en investeringen in groene en digitale technologieën. Meer informatie over alternatieve landbouwpraktijken en methoden kunt u lezen op pagina 29.

Het stimuleren van vraag en aanbod van biologische producten is onderdeel van het realiseren van de doelstelling. Maatregelen uit de Farm-to-Fork strategie zijn bijvoorbeeld promotiecampagnes en groene overheidsopdrachten.

BIOLOGISCHE LANDBOUW

[verordening_2018/848](#)

De biologische landbouw moet voldoen aan de regels voor biologische productie. Hiervoor gelden onder andere de volgende beginselen en vereisten:

- Moeten de systemen en cycli van de natuur worden gerespecteerd;
- Moet de toestand van bodem, water en lucht, van de gezondheid van planten en dieren, en het evenwicht daartussen worden behouden en verbeterd;
- Moet het bodemleven en de natuurlijke bodemvruchtbaarheid, de bodemstabiliteit, het waterhoudend vermogen van de bodem en de biodiversiteit van de bodem in stand worden gehouden en verbeterd;
- Moeten natuurlijke landschapselementen in stand worden gehouden;
- Moeten energie en natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem, organische stoffen en de lucht verantwoord worden gebruikt;
- Moet het gebruik van externe productiemiddelen en niet-hernieuwbare hulpbronnen worden beperkt;
- Moeten zaden en dieren met een hoog gehalte aan genetische diversiteit, een hoge ziekteresistentie en een lange levensduur worden gebruikt;
- Moet bij de keuze van plantenrassen de kenmerken van specifieke biologische-productiesystemen in acht worden genomen, met het accent op agronomische prestaties en ziekteresistentie;
- Moet de integriteit van biologische productie in alle stadia van de productie, verwerking en distributie van levensmiddelen en diervoeders worden gewaarborgd.

De vruchtbaarheid van de bodem en de gezondheid van planten moet in de biologische landbouw op andere manieren in stand worden gehouden, bijvoorbeeld met:

- Natuurlijke vijanden en andere natuurlijke bestrijdingsmiddelen;
- Teeltwisseling en gewasrotatie;
- Teelt van stikstofbindende planten en andere groenbemestingsgewassen om de vruchtbaarheid van de bodem te herstellen.

In 2020 wil de Commissie een actieplan voor biologische landbouw voor de periode 2021-2026 lanceren. Dit plan speelt een belangrijke rol bij het stimuleren van vraag en aanbod van biologische producten en de rol van deze producten versterken met het oog op klimaatverandering, het verlies van biodiversiteit en een duurzaam beheer van hulpbronnen. Tot 27 november 2020 kunt u deelnemen aan een **openbare** consultatie over dit actieplan.

BIOLOGISCHE REGELGEVING

De Europese Regelgeving voor biologische landbouw is vastgelegd in:

- **Verordening 834/2007** inzake de biologische productie en de etikettering van biologische producten. Hierin zijn de beginselen, doelstellingen en overkoepelende regels voor de productie en etikettering van biologische producten vastgesteld;
- **Verordening 889/2008** tot vaststelling van bepalingen ter uitvoering van Verordening 834/2007 (EG).

Op 1 januari 2022 treedt **Verordening 2018/848** inzake de biologische productie en de etikettering van biologische producten in werking. Daarmee wordt **Verordening 834/2007** vervangen en ingetrokken. De beginselen en doelstelling uit de eerdere verordening blijven het uitgangspunt, maar het nieuwe beleidskader is een vereenvoudiging en aanscherping van de wet en regelgeving door de geleidelijke afschaffing van enkele uitzonderingen en strengere voorzorgsmaatregelen. Daarnaast biedt de nieuwe verordening vereenvoudigde certificering voor kleine boeren door een nieuw systeem van groeps-certificering. Zo biedt de verordening ruimte voor veranderingen in de sector.

De verordening zou eigenlijk op 1 januari 2021 in werking treden maar is met een jaar **uitgesteld**. Door de gevolgen van corona is de voorbereiding van begeleidende wetgeving vertraagd.

SPECIAAL VERSLAG 13/2020: BIODIVERSITEIT OP LANDBOUWGROND

[Juni 2020 | Europese Rekenkamer](#)

De Europese Rekenkamer concludeerde in 2020 dat de biodiversiteit van landbouwgrond sinds 1990 is afgenomen. Zo zijn bijvoorbeeld de populaties akker- en weidevogels met meer dan 30% gedaald sinds 1990. De Biodiversiteitsstrategie 2020 en de GLB uitgaven hebben geen verbetering aan het licht gebracht. Ook is de invoering van het landbouwstreefdoel in de lidstaten te weinig gemonitord. De Rekenkamer beveelt aan dat de Commissie concrete en meetbare acties moet vaststellen om gezamenlijk het verlies aan biodiversiteit om te buigen.

SPECIAAL VERSLAG 15/2020: BESCHERMING VAN WILDE BESTUIVERS IN DE EU

[Juli 2020 | Europese Rekenkamer](#)

De Europese Rekenkamer concludeerde in 2020 dat de diversiteit van wilde bestuivers in de EU in de afgelopen decennia is afgenomen. Het initiatief inzake bestuivers 2018 heeft weinig effect gehad op deze daling. De Rekenkamer beveelt de Commissie aan om acties ter bescherming van wilde bestuivers beter in EU beleidsinstrumenten te integreren. Het GLB voor de periode 2021-2027 biedt bijvoorbeeld ruimte om specifieke maatregelen te integreren.

SPECIAAL VERSLAG 04/2019: HET CONTROLESYSTEEM VOOR BIOLOGISCHE PRODUCTEN

[Maart 2019 | Europese Rekenkamer](#)

De Europese Rekenkamer concludeerde in 2019 dat het Europese controlesysteem- en certificeringssysteem voor biologische producten sinds 2012 is verbeterd. Dit systeem is bedoeld om consumenten vertrouwen te geven dat de biologische producten voldoen aan de EU voorschriften. Bij bewerkte producten houdt dit in dat ten minste 95 % van de agrarische ingrediënten biologisch zijn. Het controle en certificeringssysteem bestaat onder andere uit het EU-logo voor biologische productie en een cijfercode. De Rekenkamer concludeerde onder andere dat de traceerbaarheid naar de landbouwproducent was verbeterd. Wel wees de Rekenkamer op de lange duur van de traceerbaarheidscontroles en het onvermogen om snel op te treden in geval van niet-naleving.

COLUMN UIT ZUID-HOLLAND

Crisis vs. verduurzaming - Zuid-Hollandse tuinbouw

De tuinbouwsector in de provincie Zuid-Holland merkt steeds meer dat hun prestaties met betrekking tot energie, milieu, klimaat, natuur- en waterbeheer en gezondheid bepalen of ze ook in de toekomst concurrerend kunnen blijven zijn. Duurzaamheid is een vereiste voor een succesvol businessmodel. Terwijl deze transitie al in volle gang is, was het in eerste instantie flink aanpassen toen de corona-crisis ook nog eens zijn intrede deed. Tegelijkertijd heeft het verleden bewezen dat crises ook vaak een katalysator zijn geweest voor positieve verandering. Met deze positieve mindset is men meteen en gezamenlijk aan de slag gegaan. Om nog beter in te spelen op maatschappelijke wensen staat de sector voor een nieuwe uitdaging: de Zuid-Hollandse glastuinbouw wil de meest duurzame tuinbouwsector van de wereld worden.

Feit is dat de Zuid-Hollandse tuinbouwsector bijzonder innovatief en veerkrachtig is van nature en ook nu weer snel weet te bewegen, dit terwijl het stof om ons heen nog niet is neergedaald. De sector heeft dan ook enorm veel te bieden op het gebied van een duurzamere toekomst voor de Nederlandse tuinbouw. Zo kan op unieke wijze worden bijgedragen aan het vergroenen van de stad, met bijvoorbeeld luchtzuiverende planten. Gezonde voeding is ook juist nu actueler dan ooit: gezonde, gelukkige mensen met een goede weerstand is waar elk land nu mee bezig is. Tegelijkertijd houdt dat in dat er wordt ingezet op een afname van chemische bestrijdingsmiddelen, voedselverspilling wordt tegengegaan en het gebruik van plastic zo veel mogelijk wordt teruggedrongen. Voor de uitdagingen op het gebied van energie wordt o.a. ingezet op geothermie, veel voorbeelden hiervan zijn in de afgelopen periode gerealiseerd. Ook liggen er enorme kansen op het gebied van digitalisering.

De provincie Zuid-Holland wil graag wat betekenen in deze meervoudige transitie naar een duurzamer toekomstperspectief voor de gehele sector. Veranderende teeltsystemen, digitalisering en betere afstemming in de hele keten kunnen er voor zorgen dat er veel duurzamer kan worden gewerkt. Dit vraagt soms om een andere manier van werken en produceren. De focus moet komen op West Europa als afzetgebied van onze producten. De rest van de wereld dient als afzetgebied voor onze innovatie en kennis. Verduurzaming door lokaal te produceren met ónze kennis, dat is een belangrijk element van het verdienmodel van onze sector: 'Feeding & Greening the Megacities'.

De mogelijkheden die Europa biedt met het Green Deal Programma en dan met name de Boer-tot-Bord strategie, sluit heel goed aan waar de tuinbouw in Zuid-Holland al mee bezig is; een duurzaam, veilig en gezond voedselsysteem, met een verbeterde concurrentiepositie en met oog voor mens en milieu. Om EU breed partners te vinden die vergelijkbaar zijn met Zuid-Holland qua vraagstukken en uitdagingen, zijn we als provincie lid geworden van ERIAFF (European Regions for Innovation in Agriculture, Food and Forestry). Samen met de provincie Noord-Holland hebben we de 'Working Group Plants' opgericht, specifiek gericht op de tuinbouw. De BtB strategie dient hier als leidraad voor verdere samenwerking, hetzij gericht op gezamenlijke projecten, hetzij gezamenlijke lobby in Brussel

Samen, van teler tot kassenbouwer, van regionaal tot internationaal, voor een duurzamere toekomst van de tuinbouw!

Door

Martijn Onderstal | mf.onderstal@pzh.nl

Hanneke van Nistelrooij | jag.van.nistelrooij@pzh.nl

SAMENVATTING

NIEUWE

LANDBOUWPRAKTIJKEN

- De landbouwsector heeft door het gebruik van hulpbronnen verschillende directe en indirecte effecten op het milieu. Zo draagt bijvoorbeeld het gebruik van pesticiden in de landbouw bij tot bodem-, water- en luchtvervuiling en aan het verlies van biodiversiteit.
- Tegelijkertijd wordt de agrarische sector steeds meer getroffen door extreme weersomstandigheden zoals zware regenval en droogte. Nieuwe vormen en methoden van landbouw kunnen bijvoorbeeld bijdragen aan de veerkracht van het Europese voedselsysteem.
- De Commissie ziet een belangrijke rol weggelegd voor praktijken als precisielandbouw, biologische landbouw, en agrobosbouw.
- Deze nieuwe praktijken vragen om een omslag van de boeren maar ook om andere kennis, bedrijfsvoering en machines.

NIEUWE LANDBOUW PRAKTIJKEN

De landbouw wordt steeds meer getroffen door extreme weersomstandigheden zoals zware regenval en droogte. Nieuwe vormen en methoden van landbouw kunnen bijdragen aan de veerkracht van het voedselsysteem van de EU en aan het verkleinen van de milieu- en de klimaatafdruk van de EU.

De landbouw is essentieel voor het verduurzamen van de voedselketen. De sector heeft impact op het milieu, bijvoorbeeld doordat het gebruik van pesticiden leidt tot bodem-, water- en luchtvervuiling en het verlies van biodiversiteit.

DE EUROPESE COMMISSIE WIL

“Ervoor zorgen dat de voedselproductie een neutrale of positieve impact heeft op het milieu, dat de hulpbronnen op het land, in zoet water en op zee waarvan het voedselsysteem afhankelijk is, in stand worden gehouden en worden hersteld; bijdragen tot het beperken van en de aanpassing aan de gevolgen van de klimaatverandering; het land, de bodem, het water, de lucht en de gezondheid en het welzijn van planten en dieren beschermen en in goede staat behouden; het verlies aan biodiversiteit omkeren.” (Farm-to-Fork strategie)

In de Farm-to-Fork strategie van de Europese Commissie is een belangrijke rol weggelegd voor duurzamere landbouwpraktijken en methoden. Zo wijst de Commissie op bedrijfspraktijken die bijdragen aan een circulaire bio-economie en energie-efficiëntie, zoals de productie van hernieuwbare energie uit organisch afval en het plaatsen van zonnepanelen op boerderijen en stallen. Ook het gebruik van afvalwater voor irrigatie in de landbouw draagt bij aan het circulair maken van de sector. In mei 2020 is een nieuwe verordening voor het hergebruik van afvalwater goedgekeurd door het Europees parlement en de Europese Raad. Meer hierover leest u op pagina 40.

Vernieuwing van de landbouw is voor de Commissie essentieel voor de verduurzaming van de voedselketen. Een voorbeeld van een groen bedrijfsmodel is koolstofvastlegging door landbouwers en bosbouwers. De Commissie wil praktijken die CO₂ aan de atmosfeer onttrekken belonen omdat die bijdragen aan de algehele Green-deal doelstelling van klimaatneutraliteit. De Commissie kondigt in de strategie aan dat er een regelgevingskader komt voor het certificeren van de verwijdering van koolstof. De Commissie onderzoekt ook hoe dit met publieke en particuliere initiatieven kan worden gestimuleerd.

Ook voor precisielandbouw, agro-ecologie (waaronder landbouw), en agrobosbouw ziet de Europese Commissie een belangrijke rol. Nieuwe technologie zijn daarvoor essentieel. In de precisielandbouw kan kunstmatige intelligentie worden toegepast, toegang tot snel breedband internet is daarbij vereist. Innovatie en kennisontwikkeling op het gebied van agro-ecologie kan eraan bijdragen de agro-ecologische benadering breder wordt ingezet. Ook voor het toepassen van langer bestaande methoden zoals agrobosbouw blijft kennisontwikkeling essentieel. Meer hierover leest u in het volgende interview.

DE EUROPESE COMMISSIE WIL

- **Precisielandbouw** kan bijdragen aan het verbeteren van het bodembeheer en de waterkwaliteit, het gebruik van meststoffen en pesticiden verminderen en de uitstoot van broeikasgasemissies reduceren. Bij precisielandbouw krijgen planten of dieren met behulp van technologie, heel nauwkeurig de behandeling die nodig is. Dit gaat met behulp van technologie zoals GPG, sensortechnologie en robotisering. Tegen 2025 moet 100% van de plattelandsgebieden daarom toegang hebben tot internet.
- **Biologische landbouw** kan bijdragen aan het verbeteren van de vruchtbaarheid van de bodem en de biodiversiteit. De Commissie wil daarom de biologische landbouw bevorderen. Tegen 2030 moet ten minste 25% van de landbouwgrond van de EU voor biologische landbouw bestemd zijn.
- **Agrobosbouw** kan bijdragen aan het veerkrachtiger maken van het landbouwsysteem het vastleggen van koolstof en het verbeteren van de biodiversiteit. Tegen 2030 moeten er ten minste 3 miljard extra bomen in de EU zijn geplant.

INTERVIEW EU FARM LIFE

Stimuleren van Agroforestry

De provincie Noord-Brabant is al enkele jaren actief bezig met de vernieuwing van landbouwsystemen. Een van die systemen waar ervaring mee wordt opgedaan en waarmee wordt geëxperimenteerd is agroforestry. Om te kijken hoe agroforestry kan worden geïntegreerd in de agrarische sector neemt de provincie deel aan het EU Farm Life-project. Dit project richt zich op kennisverdieping en kennisuitwisseling van de bedrijfsmatige kant van agroforestry.

Kenniscentrum Europa decentraal ging in gesprek met Gerard Beentjes, beleidsmedewerker landbouw en voedsel van de provincie Brabant en Piet Rombouts, zelfstandig adviseur duurzame landbouw, in opdracht van de provincie initiator van het Agroforestry netwerk Brabant en mede-initiatiefnemer van het Life-project.

Allereerst, wat is agroforestry precies?

Rombouts legt uit dat agroforestry het bewust combineren van landbouw met bossen is. Dit kan volgens hem op honderden manieren: 'van het houden van varkens in een bos tot een akkerbouwer die lijnen hazelnoten tussen zijn granen zet.'

Wat zijn de voordelen van agroforestry? Waarom zouden boeren dit toepassen?

Volgens Rombouts is er bij boeren enerzijds een behoefte tot inkomensdiversificatie en anderzijds een behoefte aan klimaatbestendige bedrijfssystemen. 'Het integreren van bomen in de bedrijfsvoering heeft zowel voordelen voor de klimaatbestendigheid als voor de toekomst van het bedrijf. Het is daarmee een systeemoplossing voor zowel de boer als het algemeen belang', geeft hij aan.

Hij legt uit dat een boom bijvoorbeeld o.a. werkt als een nutriëntenpomp: 'Als je gras, groenten of aardappelen kweekt, dan halen planten voedingsstoffen uit de bovenste laag. Maar voedingsstoffen zitten ook dieper in de grond. Een boom haalt deze voedingsstoffen van 2 tot 3 meter diepte weer omhoog. Vervolgens laat een boom zijn bladeren en vruchten vallen, waardoor de opgehaalde voedingsstoffen toe worden gevoegd aan de bovenste vruchtbare laag'. Maar bomen dragen volgens hem bijvoorbeeld ook bij aan een stabiele omgeving. 'Vogels leven in bomen en eten insecten. Hierdoor hebben insectenplagen minder kansen zijn er minder bestrijdingsmiddelen nodig. Daardoor blijft de grondkwaliteit weer beter. Verder wordt het bodemleven verrijkt door schimmels, slaan bomen CO2 op en maken hun wortels de bodem permeabel. Kortom een oplossing voor zowel klimaatmitigatie als klimaatadaptatie', besluit hij.

Is agroforestry zoveel voordelen heeft, waarom gebeurt dit dan niet nog meer?

Boeren zijn volgens Rombouts eigenlijk decennia bezig geweest bomen uit de bedrijfsvoering te halen om grootschalig en efficiënt te kunnen werken. Het planten van bomen is daarom nu heel erg wennen voor boeren. 'Door de intensivering van land en akkerbouw is er een scheiding ontstaan tussen landbouw en natuurbescherming. Nu proberen we juist die functies bij elkaar te brengen en de systemen te verweven', legt hij uit. Maar volgens Rombouts werkt dat alleen als bomen een essentieel onderdeel worden van de bedrijfsvoering. 'Dat vraagt een omslag van de boeren, en het vraagt om andere kennis, bedrijfsvoering en machines.'

 Agroforestry is een oplossing voor zowel klimaatmitigatie als klimaatadaptatie

Hoe draagt het Farm Life project bij aan het integreren van Agroforestry?

Rombouts vertelt dat het Farm Life-project zich richt op het ontwikkelen van de kennis rondom de inzet van agroforestry. 'Met een aantal boeren in Noord Brabant verdiepen we de kennis op het gebied van verdienmodellen en wetgeving', licht hij toe.

Volgens Rombouts roept agroforestry voor de boer namelijk een heleboel vragen op. 'Een boer vraagt zich af: wat betekent het voor de waarde van mijn grond? Hoe integreer ik het in de bedrijfsvoering? Hoe ver gaat de herplantplicht? Wat doet het met mijn mestboekhouding?' Daarnaast hebben ook andere partijen veel vragen en opmerkingen over het integreren van bomen volgens Rombouts, zoals de bank, de gemeente of het waterschap. 'Boeren willen weten waar ze aan toe zijn', geeft hij aan. Ook worden met het project een toolkit en bedrijfsplannen voor het toepassen van agroforestry ontwikkeld. 'Om agroforestry succesvol te integreren moet het een verdienmodel voor de boeren zijn', legt Rombouts uit.

Wat gebeurt er met die kennis die is opgedaan in dit project?

Rombouts vertelt dat de kennis die uit dit project voortkomt op verschillende manieren wordt gedeeld. Zo wordt de kennis doorvertaald naar het Agroforestry-netwerk Brabant, is er een nieuwsbrief en worden er masterclasses en workshops gegeven. 'De masterclasses zijn voor iedereen toegankelijk', geeft hij aan. 'Zo raken ook andere partijen, zoals gemeenten, banken en landbouworganisaties met het onderwerp bekend.'

Waarom is de betrokkenheid van de provincie bij agroforestry zo belangrijk?

Het natuurbeleid is in Nederland gedecentraliseerd, legt Rombouts uit. Hierdoor wordt de natuurbescherming bepaald door de provincie. Daar zitten volgens hem een aantal knelpunten voor de boer. Als voorbeeld noemt hij de herplantplicht. 'Het is logisch dat de provincie het bos wil beschermen door middel van de herplantplicht, maar voor een boer kan dat een obstakel zijn om bomen in zijn bedrijf te integreren. Een boer vraagt zich bijvoorbeeld af wat er gebeurt als een beschermd vogeltje in zijn bomen gaat zitten.'

Rombouts wijst erop dat de provincie zeer nauw betrokken moet zijn voor het stimuleren van agroforestry en het wegnemen van knelpunten. 'De regelgeving moeten worden aangepast aan deze nieuwe ontwikkelingen. Bijvoorbeeld door de bomen die geplant worden in het kader van agroforestry uit te zonderen van de herplantplicht', licht hij toe.

Beentjes, beleidsmedewerker landbouw en voedsel van de provincie Noord-Brabant, voegt hieraan toe dat door de betrokkenheid van de provincie knelpunten goed kunnen worden geagendeerd. 'Wij proberen daar dan ook oplossingen te vinden', licht hij toe.

Waarom is agroforestry voor Brabant zo belangrijk? Hoe is dit project ontstaan?

Beentjes legt uit dat de intensieve veehouderij en de hoge veedichtheid effecten hebben gehad op de provincie Brabant. Hij wijst hierbij op problemen zoals de stikstofproblematiek en de verdroging van zandgronden. 'Dit was voor ons de aanleiding om naar andere teeltsystemen en vormen van voedselproductie te kijken en deze te stimuleren', legt hij uit.

Agroforestry staat al langere tijd op de radar bij de provincie Brabant. 'In eerste instantie ontstond er rond 2016 vanuit het beleidsgebied sociale innovatie belangstelling voor agroforestry. In samenwerking met Piet Rombouts zijn er een aantal activiteiten gestart' vertelt hij. Later bleek ook voor het beleidsgebied Plantaardig agroforestry perspectief te kunnen bieden vanwege klimaatbestendigheid en verbreding van het verdienmodel voor agrariërs. 'Zo kreeg agroforestry een stevige plek in recente beleidsdocumenten en zijn we ook betrokken geraakt bij het Farm Life-project.'

Met name de bedrijfsplannen van het Farm Life project zijn voor de provincie erg belangrijk. 'Uiteindelijk moet je stappen gaan zetten en aan de slag met de agrariërs', licht Beentjes toe.

WAT IS EEN LIFE PROJECT?

Het programma voor het milieu en klimaatactie (LIFE) is het Europese financieringsprogramma dat zich richt op de bescherming van natuur, milieu en klimaat, passend binnen het EU-beleid.

Het programma ondersteunt milieu- en klimaat gerelateerde projecten met een Europese meerwaarde door deze te co-financieren. Uiteindelijk moet dit leiden tot de bijdrage aan de uitvoering en ontwikkeling van het EU-beleid voor milieu- en klimaatwetgeving. Met LIFE wil de Commissie 'strategische- en geïntegreerde' natuur- en milieuprojecten met elkaar verbinden met als doel om deze projecten te verbinden met andere programma's zoals HORIZON Europe, InvestEU en EFRO.

Op dit moment zien we veel belangstelling vanuit veehouderijbedrijven voor agroforestry, maar het is ook belangrijk om geleidelijk met akkerbouw- en tuinbouwbedrijven deze stappen te gaan zetten.' Beentjes denkt dat de drempel tot agroforestry voor akkerbouw en tuinbouw bedrijven nogal hoog kan liggen en wijst daarom op het belang van praktijkvoorbeelden.

Betrokkenheid van de provincie is belangrijk voor het wegnemen van knelpunten

Waarom is de provincie in het LIFE-project zo belangrijk?

Rombouts legt uit dat de provincie ook cruciaal is geweest bij het schrijven van het LIFE-project. 'Een LIFE-project biedt door de financiering veel nieuwe mogelijkheden. Maar de voorbereiding van een dergelijk project kost wel 60 werkdagen aan manuren en vraagt veel specifieke kennis. En dat terwijl je eigenlijk van te voren niet weet of het toegekend wordt. De provincie ondersteunde daarom, via het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB), het schrijven van dit voorstel. Hiermee namen ze een stukje van dat risico over. Dat is heel waardevol voor het realiseren van zo'n project', vindt Rombout.

Hoe zit het met andere provincies? Wat kunnen andere provincies leren van dit project?

Beentjes ziet dat er rondom de provincie Brabant ook meer belangstelling voor agroforestry aan het komen is en daar kijken ze met veel belangstelling naar. Hij merkt wel op dat Brabant voorop loopt op het gebied van agroforestry: 'Wellicht door pioniers zoals Rombouts, maar ook door het in een vroeg stadium op de agenda te zetten.'

Rombouts voegt daaraan toe dat het van groot belang is om boeren te organiseren in netwerken om onderlinge uitwisseling van kennis en ervaringen mogelijk te maken. Zo'n agroforestry-netwerk is cruciaal voor het integreren van agroforestry in de bestaande landbouw. In de provincie Noord-Brabant bestaat zo'n netwerk nu al enkele jaren. Een van de doelstellingen van het Farm Life-project is dan ook om het agroforestry-netwerk ook in andere provincies te organiseren. 'Hoewel iedere provincie op haar eigen manier werkt, zijn het stappenplan en de toolkit goed bruikbaar.' Ook wijst hij erop dat landen met gematigde klimaten allemaal met dezelfde vragen worstelen. Daarom is het volgens hem belangrijk om op Europees niveau ervaringen uit te wisselen.'

Met dank aan

Gerard Beentjes,

Beleidsmedewerker landbouw en voedsel van de provincie Brabant

Piet Rombouts,

Zelfstandig adviseur duurzame landbouw

Meer informatie

Website: www.farm-life.eu

SAMENVATTING

CIRCULAIRE ECONOMIE

- Het terugwinnen van nutriënten en grondstoffen, en het gebruik van hernieuwbaar energie- en duurzaam afvalbeheer is een essentieel onderdeel in het verminderen van de impact van de agrofoodsector op het milieu en het klimaat.
- De Commissie gaat onder andere de recycling van organisch afval tot hernieuwbare meststoffen bevorderen, een actieplan voor geïntegreerd nutriëntenbeheer aannemen en minimumeisen voor hergebruik van water instellen.

Circulaire Economie

Grondstoffen en nutriënten terugwinnen. Hernieuwbare energie gebruiken. Duurzaam afvalbeheer. Het zijn essentiële acties om voedselverspilling, -verlies en -afval tegen te gaan. Dat stelt de Commissie in de Farm-to-Fork strategie. Een circulaire biologische aanpak kan de negatieve impact van de agrofoodsector op het milieu en klimaat verminderen. Dit zijn aantal initiatieven van de Commissie op dit terrein.

WAT IS EEN CIRCULAIRE ECONOMIE?

De bio-economie bestaat uit alle sectoren en systemen die gebruik maken van biologische hulpbronnen, zoals dieren en planten, en ook organisch afval. Deze hulpbronnen zijn schaars. Klimaatverandering, de achteruitgang van de bodem- en ecosystemen in combinatie met een groeiende wereldbevolking, dwingen tot het zoeken naar nieuwe vormen van productie en consumptie. De sleutelwoorden daarbij zijn: verduurzamen en circulair maken.

Afval wordt in een bio-economie gezien als een waardevolle grondstof. Denk aan voedselafval, stedelijk afval en, rioolwater en landbouwafval. Dit kan worden gebruikt voor de productie van biogas. Landbouwers kunnen de methaanemissies van vee terugdringen door te investeren in gistingstanks voor biogas. Bio-economisch afval kan ook worden gebruikt als alternatieve diervoeding.

Meststoffen

De Commissie wil de recycling van organisch afval tot hernieuwbare meststoffen bevorderen. Ze wil met de lidstaten samenwerken om het gebruik van duurzame bemestingstechnieken uit te breiden. Dit wordt gedaan aan de hand van maatregelen die de lidstaten opnemen in hun strategische GLB-plannen. Lees meer over het GLB op pagina 49.

In 2021 treedt ook de nieuwe meststoffenverordening in werking. Daarin worden de normen die binnen de EU gelden voor meststoffen, geharmoniseerd. Zo wordt het mogelijk meststoffen van organische of secundaire grondstoffen op de Europese markt te brengen. Daarbij worden in de verordening limieten gesteld aan de hoeveelheid verontreinigende stoffen (zoals cadmium) die meststoffen bevatten. Dit moet milieuvriendelijke alternatieven aantrekkelijker maken.

De Commissie verwacht in 2022 een actieplan voor geïntegreerd nutriëntenbeheer aan te nemen. De overvloed aan nutriënten als stikstof en fosfor is een andere belangrijke bron van lucht-, bodem-, en waterverontreiniging. De Commissie wil maatregelen nemen om het verlies van nutriënten met 50% terug te dringen zonder dat de bodemvruchtbaarheid verslechtert.

WAT GAAT DE COMMISSIE DOEN?

- Nieuwe meststoffenverordening (2021)
- Actieplan voor geïntegreerd nutriëntenbeheer (2022)

Innovatie

Onderzoek en innovatie zijn belangrijk voor het versnellen van de transitie naar duurzame, gezonde en inclusieve voedselsystemen. Dit kan leiden tot oplossingen en nieuwe marktkansen. In het kader van Horizon Europa stelt de Commissie voor om 10 miljard euro uit te trekken voor onderzoek en innovatie op het gebied van onder andere voedsel, bio-economie, natuurlijke hulpbronnen en landbouw (**actieplan voor bio-economie** van 2018).

Hergebruik Water

Ook is het essentieel aan te sturen op hergebruik van grondstoffen en hulpbronnen in de circulaire bio-economie. Water geldt binnen de EU bijvoorbeeld als schaarse hulpbron, dit probleem wordt groter door de klimaatverandering. In Europa worden overmatige hoeveelheden water gebruikt, vooral bij landbouwirrigatie, maar ook in de industrie en verstedelijking. Dit vormt een groot risico's voor de watersituatie in Europa, periodes van droogte kunnen dan onmiddellijke effecten hebben op de landbouw.

In het actieplan voor een Circulaire Economie spreekt de Commissie zich uit voor het hergebruik van water. Het hergebruik van water wordt al gemeld en aangemoedigd in de kaderrichtlijn water (2000/60/EG) en in de richtlijn inzake de behandeling van stedelijk afvalwater (91/271/EEG). Hierin staan echter geen specifieke voorwaarden voor het hergebruik van water vermeldt.

De nieuwe [Verordening \(EU\) 2020/741](#) inzake minimumeisen voor het hergebruik van water is verenigbaar met bovenstaande richtlijnen en stimuleert een circulaire benadering van het hergebruik van water in de landbouw. In deze verordening staan minimumeisen voor waterkwaliteit, met het oog op het veilige gebruik van teruggewonnen water. Dit water moet veilig zijn voor landbouwirrigatie, zodat de gezondheid van mens en dier wordt gewaarborgd en de adaptatie aan de klimaatverandering wordt ondersteund. Ook staat in de verordening hoe het hergebruik van water moet worden gemonitord, is omschreven welke risicobeheerprocedures moeten worden gevolgd door exploitanten van waterterugwinningsinstallaties.

De Commissie overweegt ook om de richtlijnen voor afvalwaterzuivering en zuiveringsslib te herzien. In het derde kwartaal van 2020 is een herziening van de richtlijn inzake het gebruik van zuiveringsslib in de landbouw gepland. Met de herziening wil de Commissie bereiken dat het gebruik van zuiveringsslib in de landbouw niet schadelijk is voor het milieu, mens en dier. Verder beoordeelt de Commissie duurzame alternatieven voor het zuiveren van afvalwater. Duurzame voorstellen op het gebied van nutriënten kunnen bijdragen aan het verbeteren van de waterkwaliteit.

Om zo zuinig mogelijk om te gaan met hulpbronnen als water en om de adaptatie aan de klimaatverandering te ondersteunen, is het van belang dat de provincies op de hoogte zijn van de herziening van de Europese regels op het gebied van het (her)gebruik van water.

SAMENVATTING

KORTERE VOEDSELKETENS

- Om het huidige voedselsysteem te verduurzamen wordt er niet alleen naar de productie van voedsel gekeken, maar ook alle daaropvolgende fasen in de voedseltoeleveringsketen, zoals distributie, opslag en verwerking. Deze fasen kunnen directe en indirecte effecten hebben op het milieu en het klimaat.
- Een kortere toeleveringsketen kan bijdragen aan een veerkrachtiger, duurzamer regionaal voedselsysteem
- De Commissie wil korte toeleveringsketens bevorderen en de afhankelijkheid van lange afstand transport verminderen.

KORTERE VOEDSELKETENS

Transport, opslag, export en verwerking. Het zijn fasen in de voedselketen voordat het voedsel de consument bereikt. Deze fasen hebben directe en indirecte effecten op het milieu en het klimaat. Bij het transporteren komen er bijvoorbeeld broeikasgassen vrij en het bewaren van voedsel kost energie.

De Europese Commissie kijkt ook naar deze fasen bij het verduurzamen van de voedselketen, naast andere landbouwmethoden en -praktijken, waarover meer informatie staat op pagina 29.

De voedseltoeleveringsketen is complexer en langer dan ooit tevoren. De handel in voedingsproducten is een wereldhandel; grondstoffen en voedingsmiddelen zijn vaak duizenden kilometers getransporteerd voor ze op het bord van de consument liggen. Dit brengt problemen met zich mee. Dit kost veel energie. Ook kan de voedselvoorziening worden belemmerd door omstandigheden als droogte, hevige neerslag of politieke onrust. De toeleveringsketen moet verduurzamen.

Met de van Farm-to-Fork strategie wil de Commissie de afhankelijkheid van lange afstand transport verminderen en korte toeleveringsketens bevorderen. Dit leidt tot minder CO₂-uitstoot.

Kortere toeleveringsketens hebben naast voordelen voor het klimaat en het milieu ook sociale en politieke voordelen. Een korte keten kan bijdragen aan een veerkrachtiger, duurzamer regionaal voedselsysteem. Meer hierover leest u in het volgende interview.

WAT IS EEN KORTE KETEN?

Een korte voedselketen is een toeleveringsketen van voedsel waarbij een beperkt aantal marktdeelnemers is betrokken. Voedsel gaat dus zo snel mogelijk van de producent naar de consument. Zo min mogelijk andere partijen, zoals verwerkers en tussenhandelaren, zijn hierbij betrokken.

INTERVIEW

FOODCHAINS 4 EU

Versterken van de regionale voedselketen

De provincie Flevoland is actief bezig met het inkorten en verduurzamen van de voedselketen. In 2017 startte de provincie als Lead Partner het INTERREG FoodChains 4 EU-project. Door het uitwisselen van kennis en ervaringen met vier andere Europese regio's wil de provincie Flevoland de regionale voedselketen versterken. Europa decentraal ging hierover in gesprek met Hillebrand Koning, programmamanager bij de provincie Flevoland.

Kunt u iets meer vertellen over FoodChains 4 EU?

'FoodChains 4 EU is een kennisuitwisselingsprogramma op het gebied van innovaties in de voedselketen zoals bijvoorbeeld korte ketens', legt Koning uit. 'Verschillende Europese regio's leren hierbij van elkaars good practices. Het programma richt zich op de vraag 'Hoe zorg je ervoor dat je voedsel in een zo kort mogelijke keten van de boer naar de consument brengt?' en 'Hoe versterk je de interactie tussen de boer en de consument?', legt hij uit. Het doel is beleid te beïnvloeden om de innovaties te versnellen.

Omdat in andere streken in Europa de kennis over korte ketens veel verder ontwikkeld is dan in Nederland, is een INTERREG-project volgens Koning een goede manier om die kennis uit andere lidstaten in huis te halen. Binnen het project werkt Flevoland samen met de regio's Emilia-Romagna in Italië, Maramures in Roemenië, Regio Manchester in het Verenigd Koninkrijk en Plovdiv & Sofia in Bulgarije. 'Deze regio's zijn allemaal op hun eigen manier bezig met streekproducten, en het verkorten en verduurzamen van voedselketens', legt Koning uit. 'Binnen Interreg leren we van elkaars kennis en ervaringen op het gebied van kortere en duurzame voedselketens.'

In het eerste gedeelte van het programma gingen de vijf regio's bij elkaar op bezoek om elkaars lokale praktijken te bekijken. 'Dat heeft veel voordelen', vertelt Koning 'Zo kun je van andere good practices leren, maar je kunt elkaar ook een spiegel voorhouden als je ergens mee worstelt.' Vervolgens werd deze kennis in het tweede gedeelte van het programma omgezet in een actieprogramma. 'Zo brengen we dus direct in de praktijk wat we hebben geleerd'.

Hoe en waarom is dit project ontstaan?

Volgens Koning is Floriade Expo 2022 de grote motor van meerdere land- en tuinbouwinitiatieven in de provincie Flevoland geweest. 'Toen in 2012 bekend werd dat Almere in 2022 deze Wereldtuinbouwtentoonstelling zou gaan organiseren, besloten we als provincie dat we Floriade niet alleen een duwtje in de rug wilden geven, maar er ook iets aan wilden overhouden. Uiteindelijk benoemden we in aanloop naar de Expo twee speerpunten: korte ketens en plantaardige eiwitten.'

Waarom werden korte ketens benoemd?

Koning legt uit dat Flevoland een jonge provincie is die zich kenmerkt door grootschalige landbouw voor de wereldproductie. Andere regio's in Nederland hebben, naast een focus op de wereldproductie, ook een lange traditie van streekproducten. Die traditie heeft zich in de provincie Flevoland nog niet ontwikkeld', aldus Koning. 'In aanloop naar Floriade wilden we dit in Flevoland daarom tot ontwikkeling brengen, zodat onze regio zich op Floriade goed kan presenteren.'

Hoe is de Interreg-samenwerking ontstaan?

Koning vertelt dat Flevoland al goed bekend was met Interreg-projecten, maar tot een aantal jaar geleden ontstonden ze altijd uit een soort van toeval. 'Er kwamen geregeld verzoeken of Flevoland wilde deelnemen aan projecten. Deze projecten waren ontzettend leerzaam, maar hadden uiteindelijk onvoldoende aansluiting bij de werkzaamheden van de provincie', legt hij uit. 'Floriade Expo was een mooie aanleiding om dit om te draaien en als provincie zelf een Interreg-samenwerking te initiëren die aansloot bij onze kennisbehoefte. Zo zijn wij als leadpartner op zoek gegaan naar een aantal partners.'

Koning vertelt dat uiteindelijk een coalitie tot stand is gekomen met de regio's Emilia-Romagna in Italië, Maramures in Roemenië, Regio Manchester in het Verenigd Koninkrijk en Plovdiv & Sofia in Bulgarije. 'Dat was eigenlijk een combinatie van reeds bestaande partnerschappen die gecombineerd werd met een oproep tot een Interreg-project in Brussel.'

WAT IS EEN INTERREG EUROPE-PROJECT?

INTERREG Europe ondersteunt regionale en lokale overheden bij het ontwikkelen, verbeteren en uitvoeren van lokaal en regionaal beleid. Door middel van interregionale samenwerkingsprojecten en/of policy-learning-platforms tussen meerdere Europese regio's biedt Interreg Europe decentrale overheden de mogelijkheid om praktijkvoorbeelden en ideeën uit te wisselen.

Binnen interregionale samenwerkingsprojecten werken decentrale partners 3 tot 5 jaar samen aan een gemeenschappelijk regionaal beleidsprobleem. In de eerste fase wisselen partners ervaringen, ideeën en knowhow uit hoe ze het probleem het beste kunnen aanpakken. Zo bezochten in juli 2018 de vier verschillende regio's de regio Flevoland. Vervolgens maakt elke partner een actieplan. Daarin staat wat de regio gaat doen met de geleerde lessen en hoe dit naar de praktijk wordt vertaald in hun eigen beleidsinstrumenten.

In het Meerjarig Financieel Kader voor 2021-2027 zal Interreg worden voortgezet. Er is voorgesteld om twee Interreg-programma's toe te voegen aan de huidige Interreg-programma's.

Wat is het resultaat van het project?

Koning vertelt trots dat verschillende ondernemers zich in Flevoland georganiseerd hebben in de Vereniging Flevofood. Deze vereniging is een netwerk van ondernemers uit de landbouw, logistiek, handel en horeca. Samen stimuleren ze de consumptie en productie van regionaal voedsel. Hij vertelt dat het idee voor de Vereniging Flevofood al langer sluimerde, maar met het Interreg-project kreeg het precies het duwtje dat nodig was. 'Het project liet het belang dat onze provincie eraan hecht zien, en dat we korte ketens ondersteunen. Ook hadden we veel geleerd van hoe ondernemers in de Italiaanse regio Emilia-Romagna verenigd waren. Het Europese project was zo een aanjager voor een lokaal initiatief', legt hij uit.

Van welke regio's heeft Flevoland nog meer geleerd?

Naast de Italiaanse regio heeft de provincie ook vele geleerd van Maramures in Roemenië. 'Zij zijn net als de Italiaanse regio heel erg bezig met het verbinden van lokaal voedsel met de regionale identiteit en met toerisme', vertelt Koning. 'Geweldige kazen of honing kunnen bijvoorbeeld een manier zijn om regio bekend te maken en daarmee toeristen te trekken. Daarnaast draagt het bij aan het gevoel van trots op de eigen regio.'

Koning wijst erop dat Flevoland nog niet echt een eigen streekgerecht had. 'Lokale lekkernijen bestaan wel maar we hebben er nog niet de wereld mee veroverd.' Om Flevoland ook culinair op de kaart te zetten zijn er in Flevoland daarom een aantal initiatieven gelanceerd. 'De summerschool van de Flevo Campus draaide bijvoorbeeld om de vraag: wat is de smaak van Flevoland? Ook hebben we vorig jaar met de Flevolandse horeca een soort Heel Holland Bakt georganiseerd, mét een plantaardige eiwitten-challenge'. Het winnende gerecht is straks op de Floriade Expo te proeven.

Daarnaast heeft de provincie veel geleerd van de regio Manchester in Groot-Brittannië. 'Korte ketens zijn daar sterk verbonden met de sociale agenda,' legt Koning uit. 'Manchester is een regio die veel te maken heeft gehad met armoede en werkloosheid. Daar zijn korte ketens verbonden aan vraagstukken als 'Hoe zorgen we dat mensen genoeg (gezond) te eten hebben?' In de regio zagen we mooie voorbeelden van schoolmaaltijden en restaurants die werken met restpartijen. 'Naar dit voorbeeld is de vereniging Flevo Food in de coronacrisis voedselboxen gaan uitdelen via het Rode Kruis.'

DE FLEVO CAMPUS

"De Flevo Campus is een kenniscampus over de toekomst van voedsel. Het is ontstaan uit het idee dat we een structurele versterking van de kenniseconomie willen overhouden aan de Floriade Expo. Na 6-8 jaar ploeteren is er een kenniscampus die we eerst nog niet hadden"

Wat hebben de andere regio's van Flevoland geleerd?

De andere regio's waren op hun beurt onder de indruk van hoe Flevoland georganiseerd is, weet Koning te vertellen. 'Wij hebben in onze regio een hele goede binding met de boeren, en de boeren zijn in onze regio erg goed georganiseerd.' Maar ook de aanpak richting Floriade was met name voor de andere regio's interessant. 'Dit roept namelijk voor een regio vragen op hoe je je als ondernemer presenteert aan de wereld, waar je trots op bent', licht hij toe.

Waren er zaken waar jullie tegen aan liepen bij het uitvoeren van het programma?

'Je weet aan het begin van een Interreg project nog niet wat je gaandeweg gaat leren', antwoordt Koning.' 'Als je van te voren een plan moet maken voor een Interreg-project heb je nog maar een globaal beeld wat good practices bij partners zijn en waardoor je geïnspireerd kunt raken.' Hier heeft de provincie Flevoland ook een direct voorbeeld van. 'Tijdens de 'peer review' in Manchester raakten we geïnspireerd hoe deze regio vanuit haar regionale ontwikkelingsmaatschappij startende Agrofood ondernemers ondersteunt. Hier kan Flevoland veel van leren, maar omdat we dat niet wisten aan het begin, hebben we het niet in ons actieplan beschreven.' Uiteindelijk heeft de provincie de Commissie geschreven of ze hierover een extra pilot action mochten uitvoeren en daar hebben ze onlangs groen licht voor gekregen.

Wat zijn jullie tips voor een succesvol Interreg-project?

Organisatie is binnen een Interreg-project erg belangrijk, volgens Koning. In Flevoland hebben we de vaardigheden in huis om als lead partner deel te kunnen nemen aan een project met dit fondsenprogramma. Je merkt dat - wanneer je meerdere keren (lead)partner bent geweest - je bij partners bekend staat als betrouwbare partner. Zo hebben we bij FoodChains 4 EU geen enkel probleem gehad op het gebied van voortgangsrapportages en betalingen. Dat roept vervolgens weer nieuwe belangstelling op, omdat men door heeft dat je een serieuze partner bent.'

Daarnaast heeft de provincie Flevoland een budget voor toekomstige Interreg-projecten. 'Wij proberen als provincie steeds een beeld te hebben van wat in Brussel leeft en waar dat aansluit bij onze eigen beleidsdoelen. Ondanks dat we nog niet weten wat de mogelijkheden in de komende programmaperiode zijn, proberen we wel voorbereid te zijn en onze cofinanciering al te regelen. Als er dan een match is dan kunnen we er dan ook snel voor gaan', besluit Koning.

Met dank aan

Hillebrand Koning,

Programmamanager bij de provincie Flevoland.

Meer informatie

Website:

- FoodChains 4 EU (*Provincie Flevoland*)
- FoodChains 4 EU (*Interreg*)
- Actieplannen (*Interreg*)
- Korte ketens (*Flevocampus*)

SAMENVATTING

HET GEMEENSCHAPPELIJK LANDBOUWBELEID

- Het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) van de EU dient ter ondersteuning van de landbouw en richt zich op de bescherming van de toekomst van landbouwgemeenschappen, biodiversiteit, het landschap en bodemkwaliteit.
- Het GLB is een belangrijk onderdeel van de begroting van de Europese Unie. Er gaat jaarlijks gemiddeld bijna 40% van het geld naartoe. Elke zeven jaar wordt er een nieuw GLB vastgesteld, de huidige periode loopt tot het einde van 2020.
- Duurzaamheid blijft een speerpuntthema binnen het toekomstige GLB. Zo moet 40% van het totale GLB-budget bijdragen aan klimaatactie.
- Er is momenteel nog geen overeenstemming bereikt over het toekomstig GLB. Op 21 september 2020 is door de landbouwministers van de lidstaten gesproken over het hervormingspakket voor het GLB, waarbij onder andere is gesproken over het nieuwe uitvoeringsmodel van het GLB. Het huidige GLB loopt af eind 2020, dus enige haast is geboden.

HET GEMEENSCHAPPELIJK LANDBOUWBELEID NA 2020

Het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) van de Europese Unie dient ter ondersteuning van de landbouw. Het is gericht op het beschermen van landbouwgemeenschappen, biodiversiteit, het landschap en de bodemkwaliteit. Daarnaast is het GLB bedoeld om een stabiele aanvoer van betaalbaar voedsel van goede kwaliteit te waarborgen.

HET GEMEENSCHAPPELIJK LANDBOUWBELEID

Het GLB is een belangrijk onderdeel van de begroting van de Europese Unie, jaarlijks gaat hier gemiddeld bijna 40% van het geld naartoe. Elke zeven jaar wordt een nieuw GLB vastgesteld, de huidige periode loopt tot het einde van dit jaar.

Het GLB is onderverdeeld in twee pijlers: rechtstreekse betalingen en marktmaatregelen en plattelandsontwikkeling.

Rechtstreekse betalingen en marktmaatregelen

Hiermee beoogt de EU de landbouwmarkten te stabiliseren, een redelijke levensstandaard aan landbouwers te garanderen en de landbouwactiviteit te verhogen. De EU beschikt daarbij over het Europees Landbouwgarantiefonds (ELGF). Dit helpt bij het waarborgen van voedselzekerheid aan Europese burgers en draagt bij aan de prijs- en inkomensstabiliteit voor Europese agrariërs. Binnen Nederland is de RVO de aangewezen uitvoeringsinstantie; het valt buiten de verantwoordelijkheid en bevoegdheid van decentrale overheden.

Plattelandsontwikkeling

Inhoudelijk worden ook een groot aantal wijzigingen voorgesteld. Centraal staat de invoering van het strategisch plan voor het gemeenschappelijk landbouwbeleid. In dit programmeringsinstrument worden de verrichtingen op het gebied van de twee pijlers van het GLB van samengebracht in één programmeringsinstrument. Lidstaten worden verplicht om een strategisch landbouwplan op te stellen op basis van hun behoeftes, met daarin specifieke doelen en plannen hoe die te bereiken. Dit plan moet worden goedgekeurd door de Commissie. Hierna moeten lidstaten elk jaar een prestatieverslag indienen bij de Commissie om te laten zien hoe ver ze zijn met het bereiken van de doelen in de strategische landbouwplannen.

Toekomstig GLB

Op basis van het nieuwe voorstel van de Commissie voor de inrichting van het MFK 2021-2027 is de meest ingrijpende verandering dat het totale GLB-budget naar verwachting omlaag gaat. In het voorstel zou dit budget verminderd worden van de huidige € 408,31 miljard naar € 365 miljard. Inflatie meegerekend komt dit overeen met een verlaging van 15%. De financiële EU-bijdrage zou met 16% verlaagd worden voor inkomenssteun en met 13% voor plattelandsontwikkeling. De verlaging komt ook deels voort uit de uittreding van het Verenigd Koninkrijk uit de EU.

Inhoudelijk worden ook een groot aantal wijzigingen voorgesteld. Centraal staat de invoering van het strategisch plan voor het gemeenschappelijk landbouwbeleid. In dit programmeringsinstrument worden de verrichtingen op het gebied van de twee pijlers van het GLB van samengebracht in één programmeringsinstrument. Lidstaten worden verplicht om een strategisch landbouwplan op te stellen op basis van hun behoeftes, met daarin specifieke doelen en plannen hoe die te bereiken. Dit plan moet worden goedgekeurd door de Commissie. Hierna moeten lidstaten elk jaar een prestatieverslag indienen bij de Commissie om te laten zien hoe ver ze zijn met het bereiken van de doelen in de strategische landbouwplannen.

Om het GLB te versimpelen en het landbouwbeleid op uniforme wijze te beoordelen, stelt de Commissie voor om op Europees niveau één set doelen en één algemene set resultaatsindicatoren op te nemen.

Voor de toekomst van het GLB blijft duurzaamheid een speerpunt, dit komt ook nadrukkelijk terug in de Europese Green Deal. Daarin legt de Von der Leyen-Commissie vast dat ten minste 40% van het totale GLB-budget moet bijdragen aan klimaatactie.

Tevens dienen nationale plannen voor landbouw de ambitie van de Green Deal en van de Farm-to-Fork strategie te reflecteren en te worden getoetst op klimaat- en milieucriteria. De nationale plannen moeten zo bijdragen aan bijvoorbeeld meer biologische landbouw, precisielandbouw en een verbeterd dierenwelzijn.

Meer informatie over de nieuw voorgestelde GLB-verordeningen vind u hier: [Voorstel Verordening betreffende financiering, beheer en monitoring GLB](#) en [Voorstel Verordening betreffende GLB strategische plannen](#).

Stand van Zaken

Voor het GLB geldt de "gewone wetgevingsprocedure". Dit houdt in dat zowel het Europees Parlement en de Raad van Ministers moeten instemmen met het voorstel. Indien de standpunten van Parlement en Raad niet overeenkomen, kunnen beide partijen in een triloog streven naar een compromis, dit gebeurt onder begeleiding van de Commissie. Momenteel is er nog geen overeenstemming bereikt en het huidige GLB loopt af eind 2020, dus haast is geboden.

Het Europees Parlement

Het Parlement heeft naar aanleiding van een rapport van de Commissie Landbouw en Plattelandsontwikkeling (AGRI) onder andere gesteld dat de landbouw geen financiële consequenties mag ondervinden van de financiering van nieuw beleid van de EU. Daarom moet het GLB volgens het Parlement worden gericht op de kernactiviteiten en moet de toegewezen GLB financiering in het MFK 2021-2027 ten minste worden gehandhaafd op het niveau van het MFK voor 2014-2020. Ook heeft het Parlement naar aanleiding van dit rapport gesteld dat het gemeenschappelijke kader voor audits en controles moet worden verbeterd.

De Commissie AGRI gaat in een ander rapport in op de strategische plannen voor lidstaten onder het GLB. Zo moeten lidstaten in hun strategische GLB-plannen preferentiële voorwaarden voor financiële instrumenten voor jonge en nieuwe boeren kunnen vaststellen. De maximale steun aan jonge boeren moet omhoog naar 100.000 euro.

Deze steun moet via, of in combinatie met andere, financiële instrumenten en fondsen toegankelijk te zijn. Verder heeft het Parlement aan de hand van dit rapport gesteld dat de nieuwe, nationale strategische GLB-plannen die door lidstaten moeten worden opgesteld met een jaar moeten worden uitgesteld. Dit geeft lidstaten de tijd om zich aan te passen en de strategische plannen op te stellen.

Het Parlement heeft op 19 oktober 2020 een plenaire zitting, waar ze een standpunt inneemt over het toekomstige GLB.

Landbouw & Visserijraad

De coronacrisis heeft roet gegooid in de planning voor de aanneming van het nieuwe GLB, zo stelde **het Kroatische voorzitterschap** van de EU. Bijeenkomsten van de Landbouw- en Visserijraad vonden tot aan de zomer virtueel plaats en waren verkort in tijd, daardoor was het niet mogelijk in de onderhandelingen de vooruitgang te boeken waarop was gehoopt.

Op 20 juli is er voor het eerst weer een **fysieke ontmoeting** geweest. Hier is uitgebreid gesproken over onder andere de nieuwe 'groene architectuur' van het GLB. Er is ook gesproken over ecoregelingen die vrijwillig zouden moeten zijn. Deze regelingen moeten landbouwers stimuleren om duurzame praktijken toe te passen door middel van rechtstreekse betalingen.

Het is het doel van het **Duitse voorzitterschap** om een consensus te bereiken tussen de lidstaten in de Landbouw- en Visserijraad. Momenteel is die er nog niet, de onderhandelingen zijn nog aan de gang. Met deze positie kunnen de onderhandelingen vervolgens formeel verder worden gevoerd.

Tijdens de **bijeenkomst van de Landbouw- en Visserijraad** op 21 september 2020 is door de landbouwministers van de lidstaten gesproken over het hervormingspakket voor het GLB. Drie onderwerpen stonden daarbij centraal: de groene architectuur, de opname van de conclusies van de Europese Raad over het MFK in het toekomstige systeem voor rechtstreekse betalingen, en het nieuwe model voor de uitvoering van het GLB. Het doel is om in oktober 2020 een akkoord te bereiken over de algemene aanpak van de Raad ten aanzien van het GLB. Er is onder andere gesproken over de invoering van een meer flexibele en vrijwillige aanpak op het gebied van rechtstreekse betalingen aan boeren. Het voorstel van het Duitse voorzitterschap om verplichte milieuregelingen in te voeren met een proefperiode van twee jaar, werd gedeeltelijk toegejuicht. Wat het nieuwe model voor de uitvoering betreft, erkenden de landbouwministers dat verdere afstemming nodig is over specifieke kwesties. Deze kwesties zijn het goedkeuringsproces van de nationale strategische plannen en, meer in het algemeen, de noodzaak van een vereenvoudigd beleid.

**OVERZICHT
STRATEGIEËN,
VOORSTELLEN,
RAADPLEGINGEN &
REGELEEVING**

Belangrijke, reeds gepubliceerde strategieën

Europese Green Deal

11 December 2019

In de Green Deal worden de belangrijkste beleidsinitiatieven en maatregelen uiteengezet die moeten zorgen voor de verduurzaming van de Europese economie. Zo worden thema's als het behoud van biodiversiteit, de verduurzaming van de voedselketen en het gebruik van hernieuwbare energie in deze strategie uiteen gezet.

Actieplan voor een circulaire economie

11 maart 2020

Met dit actieplan beoogt de Commissie een transitie van de Europese interne markt naar een circulaire economie te bevorderen. Met name de maatregelen betreffende verbruik, afvalbeheer en hergebruik kunnen de praktijk van decentrale overheden raken.

Farm-to-Fork strategie

20 mei 2020

De strategie stelt dat de afhankelijkheid van chemische pesticiden moet worden verminderd en het aandeel biologische landbouw moet worden vergroot tot 25%.

EU-biodiversiteitsstrategie 2030

20 mei 2020

De strategie stelt dat het aantal beschermde gebieden in de EU moet worden uitgebreid, er ten minste 3 miljard nieuwe bomen moeten worden geplant en steden moeten vergroenen.

Waterstofstrategie voor een klimaatneutraal Europa

8 juli 2020

De strategie is gericht op hernieuwbare waterstof, aangezien dat wat betreft decarbonisatie het meeste potentieel heeft. Zo kunnen koolstofarme processen een rol spelen bij het schoner maken van de waterstofproductie.

Verwachte adoptie voorstellen & openbare raadplegingen

VOORSTEL	Datum verwachte adoptie	Openbare raadpleging
Klimaatadaptatiestrategie, gericht op het aanmoedigen van investeringen in milieuvriendelijke oplossingen, het klimaatbestendig maken van de economie, het veerkrachtiger maken van de belangrijkste infrastructuur, het toevoegen van klimaatfactoren aan de risicomangementpraktijk, het opvoeren van de preventie en de paraatheid van de EU.	2020	x
Strategie voor duurzame chemicaliën, om de risico's in verband met de productie en het gebruik van chemische stoffen te verminderen.	2020	x
Strategie voor offshore hernieuwbare energie om een stapsgewijze verandering van Europese energiesystemen te realiseren.	2020	<u>16 juli 2020 - 24 september 2020</u>
Herziening richtlijn gebruik van zuiveringsslib in de landbouw om ervoor te zorgen dat het gebruik van zuiveringsslib in de landbouw niet schadelijk is voor het milieu, de dieren en de mens.	2020	<u>Gepland voor het vierde kwartaal van 2020</u>
Maatregelen om ervoor te zorgen dat in de strategische GLB-plannen van de lidstaten expliciete nationale waarden worden vastgesteld voor relevante streefdoelen van de biodiversiteits- en de "van boer tot bord"-strategie, onder meer ondersteund door GLB-instrumenten en de uitvoering van de habitatrichtlijn.	vanaf 2020	x
Evaluatie van de invloed van alle maatregelen van het EU-landbouwbeleid (GLB) op habitats, landschappen en biodiversiteit. Daarbij wordt rekening gehouden met de relevante EU-milieuwetgeving (Natura 2000).	2020	<u>Gepland voor het derde kwartaal 2020</u>

VOORSTEL	Datum verwachte adoptie	Openbare raadpleging
Zero Pollution actieplan, gericht op het veiligstellen van schone lucht, water en bodem, gezonde ecosystemen en een gezonde leefomgeving door het stimuleren van de ambitie voor nul vervuiling.	2021	<u>Gepland voor het vierde kwartaal van 2020</u>
Bijwerken concentratielimieten gebruik persistente organische verontreinigende stoffen (POP's), welke schadelijk zijn voor milieu en gezondheid.	2021	<u>Gepland voor het tweede kwartaal van 2022</u>
Actieplan voor biologische landbouw voor de periode 2021-2026.	2021	<u>04 September 2020 - 27 November 2020</u>
Evaluatie richtlijn energie efficiëntie om te bepalen welke verbeteringen er nodig zijn om ervoor te zorgen dat het kader geschikt blijft om zowel de klimaatdoelstellingen voor 2030 als ook een hogere ambitie te bereiken.	2021	<u>Gepland voor het derde kwartaal van 2020</u>
Evaluatie Europese regels inzake hernieuwbare energie. De Commissie wil de Richtlijn hernieuwbare energie (<u>Richtlijn 2018/2001/EU</u>) zodanig herzien dat die bijdraagt aan het verwezenlijken van de klimaatambitie van de EU.	2021	<u>Gepland voor het vierde kwartaal van 2020</u>
Richtsnoeren inzake biodiversiteitsvriendelijke bebossing en herbebossing en bosbouwpraktijken die de natuur respecteren.	2021	x
Green Claims Initiative, voor het tegengaan van greenwashing en om groene claims betrouwbaar, vergelijkbaar en controleerbaar te maken in de hele EU.	2021	<u>27 augustus 2020 - 3 december 2020</u>
Operationele richtsnoeren met betrekking tot de nieuwe duurzaamheidscriteria voor het gebruik van bosbiomassa voor energie.	2021	x

VOORSTEL	Datum verwachte adoptie	Openbare raadpleging
Voorstel voor een Verordening tegen ontbossing. De Commissie wil ervoor zorgen dat er in de EU geen producten worden verkocht waarvan de productie ten koste van bossen gaat.	2021	<u>03 september 2020</u> <u>- 10 december 2020</u>
Een noodplan opstellen om de voedselvoorziening en de voedselzekerheid te waarborgen.	2021	x
Toekomstvisie voor plattelandontwikkeling. Dit initiatief bevat een visie voor de toekomst van de plattelandgebieden tegen 2040 en zal standpunten verzamelen over uitdagingen zoals demografische ontwikkelingen, connectiviteit en beperkte toegang tot diensten.	2021	<u>07 september 2020</u> <u>- 30 november 2020</u>
Herziening EU regels voor afvaltransport, om ervoor te zorgen dat het EU-beleid over afvaltransporten recycling in de EU bevordert om zo de overgang naar een circulaire economie te ondersteunen.	2021	<u>07 mei 2020 -</u> <u>30 juli 2020</u>
Herziening van de Ecodesignrichtlijn, met als streven om meer producten die in Europa op de markt worden gebracht te verduurzamen en het ecologische ontwerp van deze producten te stimuleren.	2021	<u>Gepland voor het</u> <u>vierde kwartaal</u> <u>van 2020</u>
Herziening van de Verpakkingsrichtlijn, gericht op het verbeteren van het ontwerp van verpakkingen en uiteindelijk verpakkingsafval te verminderen.	2021	<u>30 september 2020</u> <u>- 06 januari 2021</u>
Wetgevingsinitiatieven om de samenwerking tussen primaire producenten te verbeteren ter versterking van hun positie in de voedselvoorzieningsketen, en niet-wetgevingsinitiatieven ter verbetering van de transparantie.	2021-2022	x

VOORSTEL	Datum verwachte adoptie	Openbare raadpleging
Actieplan voor geïntegreerd nutriëntenbeheer.	2022	x
Voorstel voor een herziening van de richtlijn betreffende een duurzaam gebruik van pesticiden (<u>2009/128/EC</u>) om het gebruik, de risico's en de afhankelijkheid van chemische bestrijdingsmiddelen aanzienlijk te verminderen en geïntegreerde gewasbescherming te verbeteren.	2022	x
Voorstel om de verordening betreffende het informatienet inzake landbouwbedrijfsboekhoudingen te herzien en om te zetten in een informatienet inzake de duurzaamheid van landbouwbedrijven, teneinde bij te dragen tot een brede toepassing van duurzame landbouwpraktijken.	2022	x
Voorstel om voor bepaalde producten oorsprongsaanduidingen te vereisen.	2022	x
Voorstel voor een wetgevingskader voor duurzame voedselsystemen.	2023	x

Overige interessante regelgeving voor de agrofoodsector

VOORSTEL	Datum inwerkingtreding
<p><u>Meststoffenverordening</u>; de nieuwe regels zorgen voor harmonisatie van de normen die binnen de EU gelden voor meststoffen. Zo bevat de verordening limieten voor een reeks verontreinigde stoffen die in meststoffen mogen zitten.</p>	2019
<p>Richtlijn minimumeisen hergebruik van water (<u>Verordening_(EU), 2020/741</u>); in deze verordening worden minimumeisen gesteld voor waterkwaliteit, met het oog op het veilige gebruik van teruggewonnen water. Dit water moet namelijk veilig zijn voor landbouwirrigatie, zodat de gezondheid van mens en dier wordt gewaarborgd en de adaptatie aan de klimaatverandering wordt ondersteund.</p>	2020
<p><u>Climate Target Plan</u>; in het Climate Target Plan wordt een vermindering van de Co2 uitstoot voorgesteld door een verhoging van de targets van 40% naar 50% tot 55% voor 2030. Het is hierbij van belang dat ook de doelstellingen voor hernieuwbare energie worden meegenomen.</p>	2020
<p>Verordening voor de biologische landbouw (<u>Verordening_(EU), 2018/848</u>), gericht op eerlijke concurrentie voor landbouwers, het voorkomen van fraude en het versterken van consumentenvertrouwen.</p>	2022

EU-WIJZER VOOR PROVINCIES

Een product van

HUIS VAN DE **NEDERLANDSE**
PROVINCIES

Kenniscentrum Europa decentraal

Nassaulaan 12
Postbus 30435
2500 GK Den Haag
070 3381090
info@europadecentraal.nl
www.europadecentraal.nl

Huis van de Nederlandse Provincies (HNP)

Trierstraat 59-61
B-1040 Brussel
+32(0)2 737 99 57
hnp@nl-prov.eu
www.nl-prov.eu